

VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY

Inga BARTKIENĖ

**THE OTHER AS A PHENOMENON OF ICON
IN JEAN-LUC MARION'S PHILOSOPHY**

Summary of Doctoral Dissertation

Humanities, Philosophy (01 H)

Kaunas, 2016

The right of doctoral studies was granted to Vytautas Magnus University jointly with Lithuanian Culture Research Institute and European Humanities University on 12 May 2010 by the decision No. 561 of the Government of the Republic of Lithuania.

The dissertation was prepared at Vytautas Magnus university in 2010 – 2015.

Scientific supervisors:

From 11-10-2010 prof. habil. dr. (hp) Tomas Sodeika (Kaunas University of Technology, Humanities, philosophy 01 H).

from 10-10-2012 doc. dr. Agnė Budriūnaitė (Vytautas Magnus University, Humanities, philosophy 01 H).

from 25-06-2015 doc. dr. Marija Oniščik (Vytautas Magnus University, Humanities, philosophy 01 H).

The dissertation will be defended at the Scientific Council of Philosophy at Vytautas Magnus University:

Chairman:

Prof. dr. Dalius Jonkus (Vytautas Magnus University, Humanities, Philosophy 01 H)

Members:

Prof. dr. Gintautas Mažeikis (Vytautas Magnus University, Humanities, Philosophy 01 H)

Doc. dr. Nijolė Keršytė (Lithuanian Culture Research Institute, Humanities, Philosophy 01 H)

Doc. dr. Nerijus Milerius (Vilnius University, Humanities, Philosophy 01 H)

Doc. dr. Gediminas Karoblis (Norwegian University of Science and Technology (Norway), Humanities, Philosophy 01 H)

The dissertation will be defended at a public meeting of the Scientific Council of Philosophy on 23 September 2016, 12.00 p.m. in Vytautas Magnus University (K. Donelaičio st. 52-211, Kaunas).

Summary of the dissertation was sent on 23 August 2016.

The dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania and libraries of European Humanities University, Lithuanian Culture Research Institute and Vytautas Magnus University.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Inga BARTKIENĖ

**KITAS KAIP IKONOS FENOMENAS
JEANO-LUCO MARIONO FILOSOFIJOJE**

Daktaro disertacijos santrauka

Humanitariniai mokslai, filosofija (01 H)

Kaunas, 2016

Doktorantūros ir daktaro laipsnių teikimo teisė suteikta Vytauto Didžiojo universitetui kartu su Lietuvos kultūros tyrimų institutu ir Europos Humanitariniu universitetu 2010 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 561.

Mokslo daktaro disertacija rengta 2010 – 2015 metais Vytauto Didžiojo universitete.

Moksliniai vadovai:

nuo 2010-10-11 prof. habil. dr. (hp) Tomas Sodeika (Kauno technologijos universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H).

nuo 2012-10-10 doc. dr. Agnė Budriūnaitė (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H).

nuo 2015-06-25 doc. dr. Marija Oniščik (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H).

Mokslo daktaro disertacija ginama filosofijos mokslo krypties taryboje Vytauto Didžiojo universitete:

Pirmininkas:

Prof. dr. Dalius Jonkus (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H)

Nariai:

Prof. dr. Gintautas Mažeikis (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H)

Doc. dr. Nijolė Keršytė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H)

Doc. dr. Nerijus Milerius (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H)

Doc. dr. Gediminas Karoblis (Norvegijos mokslo ir technologijos universitetas (Norvegija), humanitariniai mokslai, filosofija 01 H)

Daktaro disertacija bus ginama viešame filosofijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2016 m. rugsėjo 23 d. 12.00 val. Vytauto Didžiojo universitete (K. Donelaičio g. 52-211 kab., Kaunas).

Daktaro disertacijos santrauka išsiųsta 2016 rugpjūčio 23 d. Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos Nacionalinėje M. Mažvydo, Europos humanitarinio universiteto, Lietuvos kultūros tyrimų instituto ir Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekose.

GENERAL DESCRIPTION OF THE DISSERTATION

Substantiation of the Problem of Research

The question of otherness and relation to the Other¹ arose as one of the most important topics in the XXth century philosophy. The *I-Thou* relationship in Martin Buber's philosophy, the problem of intersubjectivity in Edmund Husserl's phenomenology, ethics in Emanuel Levinas, phenomenologies of Maurice Merleau-Ponty, Jean-Paul Sartre, works of Hannah Arendt and other investigations all reveal the topic of the other person and otherness. Works of Husserl, Martin Heidegger and Levinas stand out in problematics of distinguishing access to the Other from knowledge of a simple object.

In this dissertation the topic is narrowed from recognition of otherness to that of a concrete Other – more specifically, the other human being. *How* is another human being (re)cognized? How *should* he or she be (re)cognized in order to accede to the Other himself or herself? What should be *said* about who the Other is? In raising these questions it is not the “right answers” that are being searched for. While suspending possible *definitions* of man, the main task is to see how the Other *appears*. In other words, rather than asking about an objectively existing being the question is raised: “what do I see when I direct my gaze towards the Other?” A supposition is made that the Other appears to me and he or she can be cognized in this appearing. Therefore a reliable phenomenological description of the Other is being searched for. In phenomenology, knowledge of the other person (if we are still to talk about knowledge) is more often related to listening, flesh and touching rather than vision and seeing. The latter are thought to give a too objectivising way of access to the Other (so in fact not giving any access at all). The topic is not closed. Description of the Other given by a contemporary French philosopher Jean-Luc Marion is in the forefront of this dissertation.

According to Marion the other person shows himself or herself and should be seen as a saturated phenomenon: the face of the Other shows itself in a crisscross of gazes as a phenomenon of *icon*. Interpretation of the Other as icon deploys depths of cognition

¹ In this dissertation *Other* written in capital letter is *the other person*, *other human being* as contrasted to a pronoun. In cases of citation it is written as in original.

available through sight and seeing. Investigations of Husserl, Heidegger and Levinas are fruitfully employed and modified by the notion of saturated phenomenon when thinking about the face.

The research is rooted in the problem of icon's recognition, or emphasizing its aspect of saturation – the problem of evidence. By definition the saturated phenomenon shows itself to consciousness with uncertainty, “dazzling” and “noise” which exceed understanding and experience. Seemingly one must in great part *believe* in such a description which Marion offers because its correspondence to what is found in one's lived experiences is not obvious. In other words, in encounter with the Other the invisibility of his or her look does not call louder than what is visible and understandable. It is also not so simple to recognize how a phenomenon of love appears in the face.

On the other hand, Marion's description is very compelling; it motivates to *search* for such a perspective which could enable this particular recognition of the Other. This research therefore seeks to make sure about the possibility of the face as icon to appear in a clear, distinct and recognizable way. Evidence is something to *achieve*. Therefore a hypothesis is raised that the contrast of common experience of the Other to Marion's description does not deny reliability of the latter but on the contrary – the description cannot deploy itself adequately to experience because it describes a non-adequate phenomenon. If the phenomenon of icon can become evident (it is presupposed) then its character should be entirely different from the common epistemological situation. In this work main aspects of icon's recognition should become clear: namely what and how should appear in the icon. Description of the “subject” should also become a concurrent part of investigation.

Beside the need to explore Marion's conception of the icon in order to ensure oneself about the possibility to live it, another problem rises from the description itself. Marion writes about the icon in different texts, and not all of them are dedicated to this phenomenon in particular. Some aspects are found to be emphasized in one text and almost not mentioned in other places. In particular the question of love is found to be essential and ambiguous. In *La croisée du visible* (1991) love (or charity) is stated as a “price” of the icon and as part of its structure. Icon here is first of all a theological icon – Christ and his “type” (Cross and other hand-made icons). In *De surcroît: Études sur*

les phénomènes saturés (2001) one finds the description of types of saturated phenomena, icon figuring as one of them. Its meaning is deployed solely as the face of the Other. The phenomenon of icon as face is characterized through the concepts of visibility, the unseen (not yet seen but possible to see) and irreducible invisibility. Although the need for “loving hermeneutics” is mentioned in the end of section, the recognition of the face as icon is based almost entirely on “neutral” invisibility. In this way it is supposed and expressed that *every* face is an icon. During thorough investigation the specificity of the role of love in icon should be disclosed. Love may appear as a condition or as a complementary part of the icon’s self showing. If love must stay as a structure of icon, a non-loving face would not appear as icon. Recognition of love would become a moment of recognition of the icon itself. In such a case one should admit – and this hypothesis is raised in the dissertation – that not *every* face, but only a *loving* face is an icon.

In this dissertation a *phenomenological* meaning of icon is under consideration, although its theological meaning is deployed as much as needed to reveal its phenomenological aspects – its “iconic visibility”. Therefore, as much as icon’s theological meaning is concerned, no new insights are searched for. This part is based on Marion’s description and understanding given by the Tradition of the Church.

Some questions are not developed in this dissertation. It is not analyzed whether or not Marion’s conception of the Other remains in the limits of epistemological problematics. Concept of “knowledge” or “cognition” is used in its widest sense, having in mind the context of access to the Other, ability to recognize him or her in a proper way and to interpret the Other as a phenomenon of icon. Therefore, in its widest sense, the topic of this thesis is cognition of the other person.

In this research the topic of speech is not developed. The question of speech arises as one of the most important, maybe even crucial moments. The phenomenon of icon shows itself through proper speaking. However, it is not further analyzed what kind of speaking it is. On one hand, Marion himself has given merely hints of what it could be. On the other hand, such consideration, analysis and development are worth another lengthy investigation.

Also Revelation as a fifth type of saturation is not analyzed. A separate description is not necessary for this research since the four types are already analyzed as

much as they reveal the phenomenon of icon. The fifth type is a composition of the previous four types.

Object of the Thesis

In the dissertation, the phenomenon of icon as an interpretation of the face of the Other in Jean-Luc Marion's philosophy is explored.

The Aim and Tasks of the Thesis

The aim of the thesis is to explore the description of showing of the Other as an icon in Marion's phenomenology, revealing the validity of interpretation of the face as an icon. The aim is sought by forming the tasks as follows:

- To present the main concepts of Marion's phenomenology and to display the possibility of newly interpreting the Other using them.
- To investigate the conception of icon in Marion's philosophy and to determine the basis on which the face of the Other is interpreted as a phenomenon of icon.
- To analyze the "subject" (*adonné*) – his functions, main characteristics, his "place" with respect to the Other – and to determine factors which govern recognition of the icon.
- To highlight the aspects of evidence of the phenomenon of icon and possible reasons for its unrecognition.
- To clarify how Marion uses the concept of love and to determine the role of love in recognition of the icon.
- To assess if Marion's description of the Other as an icon involves access to every Other.

The Thesis Statements

It is hypothesized that love grounds the description of the face as an icon and becomes the condition for showing of the Other. In this way the icon is not a necessary (although possible) mode of manifestation of the Other.

There is a possibility to see the face as an icon evidently and without doubt in one's lived experiences.

Survey of the Main Sources and References

Marion discusses the phenomenological method in his three books: *Réduction et donation: recherches sur Husserl, Heidegger et la phénoménologie*² (1989), *Étant donné: Essai d'une phénoménologie de la donation*³ (1997) and *De surcroît: Études sur les phénomènes saturés*⁴ (2001). They are used together with several articles in order to present his conception of phenomenology and its basic concepts. In *Réduction et donation* Marion analyzes phenomenological „breakthroughs“. He finds Husserl's emphasis on intuition and Heidegger's conception of the call as crucial achievements, which are led by decisive shortcomings: delimiting of intuition by the horizon and the *I* and *Dasein*'s solipsism. Therefore, Marion leads his analysis to the third breakthrough – to emphasis on givenness as a main principle. In *Étant donné* Marion's phenomenological project is further developed, characteristics of saturated phenomena are more broadly discussed. This book was useful throughout the dissertation when analyzing the showing of the icon as well as the “subject” (the givee), as it is one of the most thorough texts of Marion about the “subject” of the saturated phenomenon.

In the analysis of icon it was important to investigate the “structure” of the phenomenon, its “composition”. It is best described in a small collection of essays *La croisée du visible* (1991). Here icon first and foremost is Christ. In him the main aspects of iconic visibility are discerned and then used to explain iconicity of the Cross and painted icon. These aspects are analyzed in the dissertation in order to disclose the basis on which the face of the Other is to be called te icon as well (2.1).

Icon as a *saturated phenomenon*, as an *invisible* gaze of the Other is investigated based on *De surcroît* and *Étant donné*, as well as on the essay *L'intentionnalité de*

² Marion, J.-L. *Reduction and Givenness: Investigations of Husserl, Heidegger, and Phenomenology*. Trans. by T. A. Carlson. Evanston: Northwestern University Press, 1998.

³ Marion, J.-L. *Being Given: Toward a Phenomenology of Givenness*. Trans. by J. L. Kosky. Stanford: Stanford University Press, 2002.

⁴ Marion, J.-L. *In Excess: Studies of Saturated Phenomena*. Trans. by R. Horner and V. Berraud. New York: Fordham University Press, 2002.

*l'amour*⁵ in a collection *Prolégomènes à la charité* (1986) and also *Le phénomène érotique. Six méditations*⁶ (2003). The last mentioned book was essential for the investigation of the givee. It was used to disclose variations of the givee, the changes of his questions as well as changes of his position with regard to the Other. What is in other texts of Marion called “reversed intentionality” here is described through the concept of love. By interpreting *Le phénomène érotique* in the context of the icon the relation of the phenomena of icon and love is determined. Marion’s understanding of love is also developed in this book. Love’s connection to cognition is analyzed using additionally *Prolégomènes à la charité*⁷. Other texts of Marion which were used in the dissertation are listed in the end.

Works of Husserl, Levinas and Heidegger are especially important for development of the phenomenological conception of the icon. Their English and Lithuanian translations were used in discussing their thoughts about particular aspects when comparing to Marions views, usually on questions raised by Marion himself.

Works of those who investigate, criticise and present Marion’s philosophy help to attain a different perspective. While studying general questions of phenomenology (such as saturation of the horizon, reduction, definition of the phenomenon and controversies concerning theological inclinations of Marion’s phenomenology) works of Robyn Horner, Shane Mackinlay, Michel Henry, Anthony J. Steinbock, Saulius Geniusas, Dominique Janicaud and others were especially useful. In his book⁸ and article⁹ Mackinlay presents Marions philosophy while giving his own suggestions and criticisms. Therefore his insights helped to better understand doubtful aspects of Marion’s project, although his criticisms more often than not reinforced Marion’s position in my own views. Geniusas reflects his understanding of Marion’s conception of the horizon in the case of the saturated phenomenon as an attempt to describe

⁵ Marion, J.-L. *The Intentionality of Love // Prolegomena to Charity*. Trans. by S. E. Lewis. New York: Fordham University Press, 2002, p. 71-101.

⁶ Marion, J.-L. *The Erotic Phenomenon*. Trans. by S. E. Lewis. Chicago: The University of Chicago Press, 2007.

⁷ Marion, J.-L. *What Love Knows // Prolegomena to Charity*. Trans. by S. E. Lewis. New York: Fordham University Press, 2002, p. 153-169.

⁸ Mackinlay, S. *Interpreting Excess: Jean-Luc Marion, Saturated Phenomena, and Hermeneutics*. New York: Fordham University Press, 2010.

⁹ Mackinlay, S. *Eyes Wide Shut: A Response to Jean-Luc Marion’s Account of The Journey to Emmaus // Modern Theology*. 2004, 20 (3), p. 447-456.

something on the other side of the horizon.¹⁰ His thoughts highlighted the radicality of Marion's idea and incited the formulation of my own point of departure when interpreting saturation. When pointing differences between interpretations of the Other by Levinas and Marion an article by Lisa Guenther¹¹ was employed. She is seeking to show that Marion underestimates the possibilities of individualising the Other in Levinasian ethics. Throughout the dissertation it is opposed to such statement by showing the insufficiency of her argument.

Among others the works by Robyn Horner were especially useful. In *Jean-Luc Marion: A Theo-logical Introduction*¹² she presents Marion's work. Insights concerning the icon helped to see into important questions of the dissertation. *Rethinking God as Gift: Marion, Derrida, and the Limits of Phenomenology*¹³ gives valuable comments about theological tendencies of Marion's phenomenology. Christina Gschwandtner is also an active researcher and translator of Marion's works. Her article was employed when discussing the relation between theology and philosophy in Marion's oeuvre. When seeking to delineate the contours of theology and philosophy in Marion's thinking she sees it in behalf of theology. According to her philosophy in Marion's views remains an inferiority, a servant for theology. Although such opinion is not supported in the dissertation, it enriched the discussion on this question. A book by Joeri Schrijvers¹⁴ is dedicated to argue that Marion does not succeed in describing a new subject and achieves only a simple subject-object inversion. His analysis and criticisms were useful in pointing to important questions with regard to the icon. In the dissertation a thorough investigation is performed on the question of the subject-object inversion. Arguments are given to prove that Schrijvers' position is incorrect. An article by Kyle Hubbard¹⁵ helped to highlight important aspects of Marion's conception of love. Hubbard's phenomenological analysis raises the question of love's relation to closeness.

¹⁰ Geniasas, S. *The Origins of the Horizon in Husserl's Phenomenology*. Dordrecht: Springer, 2012.

¹¹ Guenther, L. Nameless Singularity: Levinas on Individuation and Ethical Singularity // *Epoché*. 2009, 14 (1), p. 167-187.

¹² Horner, R. *Jean-Luc Marion: A Theo-logical Introduction*. Ashgate Publishing, 2005.

¹³ Horner, R. *Rethinking God as Gift: Marion, Derrida, and the Limits of Phenomenology*. New York: Fordham University Press, 2001.

¹⁴ Schrijvers, J. *Ontoteological Turnings? The Decentering of the Modern Subject in Recent French Phenomenology*. Albany: State University of New York Press. 2011.

¹⁵ Hubbard, K. The Unity of *Eros* and *Agape*: On Jean-Luc Marion's Erotic Phenomenon // *Essays Philos.* 2011 (12), p. 130-146.

In the dissertation it is argued that the phenomenon of love does not depend on closeness and cannot be reduced to it.

Janicaud's criticisms are worth to mention as his reproaches to Marion are noted throughout the dissertation. Mostly they concern the supposed theological inclinations in Marion's work. In some cases these reproaches appear as conditioned by a too superficial understanding of Marion's claims and become ineffective. On the other hand, like any criticism, his statements helped to see into Marion's philosophy, to spotlight the difficulties when interpreting givenness, the call and invisibility. The problem of the relation between theology and philosophy in Marion is discussed also by other researchers (comments by Schrijvers, Graham Ward and others are mentioned in the dissertation). However, this topic is not primary in the present research. Several main arguments are noted in section 1.3 and further investigation is performed with regard to the phenomenon of icon.

When discussing general questions of phenomenology in part I additional texts by Tomas Sodeika, Algis Mickūnas and David Stewart, Dalius Jonkus, Nerijus Čepulis, Donatas Večerskis and Dan Zahavi were used. They helped to disclose main phenomenological concepts, to highlight Marion's corrections and to better understand the problematics of intersubjectivity. A study by Jonkus¹⁶ is mainly directed to interpretation of Husserl's phenomenology. It helped to recognize the points at which Marion's conception of the "subject" and the Other relates or opposes to that of Husserl's. At the same time it was a stimulus to search for the arguments based on which the oppositions could be understood as complements. It is assumed that in some cases it was achieved successfully.

In part II additionally to the main sources thoughts of Marshall McLuhan¹⁷ and Tojana Račiūnaitė¹⁸ were employed when seeking to disclose an exceptional visibility of the icon. During the investigation of the subject articles from the collection *Who*

¹⁶ Jonkus, D. *Patirtis ir refleksija: fenomenologinės filosofijos akiračiai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009.

¹⁷ McLuhan, M. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Vertė D. Valentinavičienė. Vilnius: Baltos lankos, 2003; McLuhan, E. Introduction // McLuhan, M. *The Medium and the Light: Reflections on Religion*. Toronto: Stoddart, 1999, p. ix-xxviii.

¹⁸ Račiūnaitė, T. Šešėliai ir debesys: anapusybės vaizdavimo ribos // *Acta Academiae Artium Vilnensis*. 2012 (64), p. 49-64.

*Comes After the Subject?*¹⁹ were found to be of help in clearing the problematics of the search for the new subject. In addition, an article by Danutė Bacevičiūtė²⁰ was relevant to the topic of openness to the call of the Other.

Two of my articles may be mentioned as a complement to the dissertation. The first one²¹ mainly presents the face as a saturated phenomenon and some conditions of its recognition. The second one²² examines the possibilities of self showing of the face-icon by questioning if the medium of the appearing has influence on recognition of the icon; also, if screen is an obstacle for self showing of the icon. It is found that in Marion's views the medium is not important, the phenomenon is not determined by the environment of its appearing. On the other hand, some requirements arise from the definition of the icon as a look which envisages *me* personally. Therefore, the possibility of the icon's self showing through any kind of screen is found doubtful. This doubt, however, is not confirmed as a final conclusion since some possible exceptions are noted.

Relevance and Scientific Originality of the Dissertation

Originality and relevance of the dissertation consists in several aspects. Marion's philosophy is recognized and discussed not only in the context of French academic circles but also internationally. Many of his books and articles are translated into English and other languages. The collection of essays *La croisée du visible* is translated into Lithuanian (*Atvaizdo dovana: žiūrėjimo meno metmenys*). However, no wider research is performed.

Problematics of the Other, intersubjectivity, responsibility is actively investigated in Lithuania. The atmosphere of a lively interest in this topic also motivated the writing of this present work. This dissertation to my knowledge is the first major work in Lithuania dedicated to the investigation of Marion's philosophy. Up until now his work was only mentioned or used as additional sources. This of course testifies the relevance

¹⁹ *Who Comes After the Subject?* Ed. by E. Cadava, P. Connor, J.-L. Nancy. New York, London: Routledge, 1991.

²⁰ Bacevičiūtė, D. Etika ir ontologija: Hanso Jonaso atsakomybės imperatyvo paieška technikos amžiuje // *Religija ir kultūra*. 2013 (12), p. 21-34.

²¹ Mitkutė, I. Cognition of the Saturated: Case of a Face // *Topos*. 2013 (13), p. 55-63.

²² Mitkutė, I. Ikona ekrano medijoje: pasirodymo (ne)galimybė // *Soter*. 2014, 50 (78), p. 21-35.

of Marion's philosophy for Lithuanian researchers. At the same time it can be stated that investigation of Marion's conception of the Other as icon is needful and relevant.

On the other hand the topic of the icon is rather original than new. If originality is understood as an antithesis to the new, as a return to the origin,²³ the icon is not a new phenomenon. The research on the topic is abundant, especially from the point of view of theology or art. The topic is original in its depth and inexhaustibility. However, Marion manages to think it anew (maybe originality is also characterised by the possibility to see in a new way). By describing the dynamics of the appearance of invisibility in visibility, by developing the concept of saturation Marion discloses the way icon appears. It is even more relevant that he suggests that such visibility is recognizable in the face of the Other. This research, which investigates the validity of such interpretation, performs a function of developing this old and newly thought topic.

Originality of this work is based not only on the lack of research of Marion's philosophy in Lithuania. The problem of evidence of the icon is raised: evidence as an epistemological concept stimulates the search for relation between iconic evidence and that which is commonly called cognition. The question is if this non-evident evidence can still be called evidence, or in other words, why icon's evidence is too obscure and misty for a strict scientist? The topic is also relevant for those interested in the ethics of responsibility. In the dissertation it is not only revealed how love exceeds ethics according to Marion, but it is also investigated in detail how the Other appears in the light of the phenomenon of love. Referring to Marion a new thought is developed that the injunction can be described differently depending on the "horizon" (ethics or love) in which it arises. Also a thorough analysis of Marion's "subject" is performed with regard to its activity and passivity. It allows to defend against frequent reproaches towards a conception of a purportedly too passive and obscure subject.

It can be hoped that the relevance of these questions and the whole investigation will be interdisciplinary. Phenomenological interpretation of the Other could be relevant not only due to its scientific problematics of intersubjectivity, but also due to its appeal to a specialist of any kind.

²³ Steiner, G. *Tikrosios esatys: ar mūsų kalbėjime kas nors glūdi?* Vertė L. Jonušys. Vilnius: Aidai, 1998, p. 30.

Methods of the Research

This research is not a straightway answer to the “problem”. Description of the problem is complicated by the topic; to be precise – by its “object”. Icon as a saturated phenomenon is related rather to what Gabriel Honoré Marcel calls a mystery than to a problem. The phenomenon itself is not unambiguously deployed, it “lacks concepts”. Therefore phenomenon of the icon is found *post factum* and deserves “infinite hermeneutics”. The “object” in question is a mystery which does not show itself to a “problem-solving” look. A problem which arises due to the topic concerned with a non-objective object, moreover, which is developed in text media, is worth another investigation. Practically it is solved by renouncing the task of proving and settling for questioning, reflection of one’s lived experiences, analyses of texts, interpretation, rumination and comparing. The text constructed gives a description of these processes.

Keeping in mind the fact that the topic is concerned with an indemonstrable evidence, it is inevitable to require the ability of the reader to recognize in his or her experience what is being gropingly sought to describe. A proper way to get closer to the phenomenon is life itself, as well as the attitude stimulating the growth of ability to recognize and receive it. Writing of this text is justifiable only by the need of cultivation of such ability: its aim is to investigate the icon’s evidence in order to obtain its better recognition. Phenomenological method is most suitable for this task. Marion’s texts are studied together with an attempt to recognize the phenomenon of the icon itself; it is described when moving again from experience to text and avoiding any conclusions based solely on textual analysis and logic.

Perhaps it is worth noting that the main task is to question the phenomenon itself rather than to create a coherent picture of Marion’s thoughts on the topic. Therefore the leading task is to think the topic together with Marion and other philosophers and not only to analyze his texts. This attitude allows at times to extend the interpretation of the icon slightly further than does Marion. However, these extensions are still based on Marion’s descriptions, therefore they only develop his conception of the icon by showing what more could be discovered using it.

The Structure and Contents of the Thesis

The structure of the research reflects an attempt to glance into the phenomenon of the icon from different perspectives, although the phenomenon itself is undivided. The first part is dedicated to more general questions of Marion's phenomenology. In the first chapter Marion's conception of phenomenology is discussed. The concept of saturation is described together with the analysis of the idea of saturation of the horizon. It is argued that Marion does not suggest to think about the other side of the horizon, as some commentators interpret. Also, it is analyzed what reduction to givenness means and how it affects the definition of the phenomenon. Special attention is given to the idea of phenomenon as revelatory. In the second chapter first contours of Marion's attempt to approach the Other are delineated together with main ideas of Husserl and Levinas. The third chapter gives arguments for the possibility to interpret the icon (and other saturated phenomena) phenomenologically, without theological implications.

The second part starts investigation of the phenomenon of the icon. It is studied by narrowing the description to one pole of the phenomenon – the Other. The first chapter deploys theological meaning of the icon with the aim to detect its phenomenological characteristics. Main aspects of iconic visibility such as its threefold structure and its status as a type are highlighted. The second chapter starts a detailed analysis of the icon as the face of another person. It presents the concept of the face as icon through juxtaposition with an idol, also by studying the kind of invisibility which is to be recognized in the face and questioning the role of love and ethical injunction. The third chapter elucidates relation between the icon and other three saturated phenomena. Formal characteristics (saturation in the mode of quantity, quality and absoluteness) are related to the content of the phenomenon, described from the perspective of love. In the fourth chapter main aspects of iconic visibility applied to the case of the face of the other person are interpreted. Characteristics of mediation and "poverty" are discussed as parallel to a threefold structure and typicality of theological icon.

The third part is dedicated to the question of the "subject" of the icon, i.e. *adonné* (the givee). The first chapter presents different names and functions of Marion's "subject". In the second chapter the dynamics of passivity and activity of the givee is analyzed arguing that what Marion presents is not a simple subject-object inversion,

since activity of the givee is as much required as his or her passivity in order to become the one who recognizes the icon. The third chapter gives a detailed account of decentering of the givee and develops an in-depth interpretation of how the phenomenon of love appears in the icon.

The fourth part further investigates aspects of the recognition of the icon. The first chapter presents several moments where concept of the unconditional phenomenon is threatened by requirements of adequation: correspondence of imanence to transcendence, appearance to being, saturation being parallel to the object or return of adequation as acceptability of the gift. All these “shadows” to unconditionality of the phenomenon of the icon are shown to be too weak to refute the idea. The second chapter of the fourth part gives attention to the showing of the phenomenon of love and how it can be recognized. Its relation to rationality and faith is discussed.

Conclusions

The face of the Other can be interpreted as an icon since in the self-showing of the face *another* phenomenon (phenomenon of love or charity) appears. The Other shows itself as a medium of the phenomenon of love. The face of the Other may also appear as an invisible gaze, without the rising of the phenomenon of love. Therefore, in the crossing of loving gazes the Other shows another phenomenon than he or she himself or herself is. The phenomenon of love individualizes its poles, i.e. me and the Other. Consequently, the Other shows himself (becomes a phenomenon) when he lets the phenomenon of love appear. The icon shows invisibility in visibility; secondly, in its self showing the icon (face) allows the showing of something other (love). In this way Marion's interpretation of the face as icon corresponds to the structure of visibility which is recognizable in the first icon.

Marion gives a coherent description of the other person which is a new approach in the phenomenological tradition. The Other appears as a *new* phenomenon when compared to lived experiences of otherness in the sphere of the self. Marion shows phenomenologically that cognition of the Other is possible only through love. A new epistemological situation is described by a coherent phenomenological analysis.

The Other is recognizable not only as a neutral another subject and an invisible source of another intention (crossing of gazes), but also in my loving intuition he or she may be recognized as the one whom I do not want to injure – a beloved. According to Marion the face of the Other shows itself fully through mutual oath – a crossed phenomenon, where two loving intuitions are fixed by one signification “Here I am!” A separate phenomenon is the “crossing of flesh”. It shows the face even with greater evidence. It is dependent on the oath and realizes it but only to the extent it is voluntary. It is shown in the dissertation that the Other can be interpreted as an icon without the crossing of flesh, since the latter phenomenon is secondary and optional, and moreover, it is shown that the phenomenon of love is not reducible to closeness.

It is displayed in the dissertation that recognition of the icon is characterized by such features which forbid seeing the other person as the icon in the instant. However, this difficulty confirms the consistency of Marion's conception. During research several aspects which postpone the recognition became clear:

1) gradation of the saturated phenomenon explains the inadequacy between the *de facto* experience in front of the Other and description of the phenomenon, which gives the deployment of the ultimate meaning of the face. Marion's conception of the icon suggests to give a full description of a phenomenon. However, realization of the phenomenon practically occurs only gradually, always in part and beginning from the lowest degree, from the first limit of the saturated phenomenon depending on the ability of the givee to receive the given. It was disclosed that the development of this ability is a constant and never ending process. Therefore, it is not a matter of the one single evidence, but of a greater or lesser degree of evidence which has a potential to grow. The concept of gradation here resists the critique condemning the givee because of his apparent ideality, purity and unreality. Also it explains why the Other as icon is not and cannot be recognized in the instant for anyone.

2) Gradual growth of the ability to receive is related with a crucial requirement called "work on itself". In the dissertation a development of this process is suggested for the case of the icon. It involves a) regard towards the Other avoiding all cases of contempt. It is respect for the Other. B) Cognition of the Other as flesh requires listening and speaking to the Other, becoming "naked" and seen. C) Receiving the icon as event correlates with its "unknowing", restraining from "explanation" or reduction of the event to details, in short – from talking scandal. Finally the work of separating the phenomenon of icon from the idol is d) to endure the look of the Other. It is conversion of the look while believing that "the less is more". This refusal to see the idol instead of the icon is seen as the greatest attempt and hermeneutical struggle.

3) In addition to work with itself and gradation another aspect decides the recognition of the icon. It is the fact that the response of the givee is always late with respect to the givenness of the icon. It evolves not from decision or ability to receive but from the conception of givenness itself: the call becomes a phenomenon in the response of the givee.

4) Face as a saturated phenomenon is not irrational or “mystical”. Icon is not only a matter of an opaque impact. Conversely, it requires an “endless hermeneutics”, understanding and acceptance of its rationality. This acceptance is phenomenologically describable through experiences of faith and trust, since it is performed without any other basis, *not yet seeing* the phenomenon which is being received. However, it is not a “blind faith” because when received the phenomenon *shows itself*. The appearing of the icon (recognition) is postponed by the lack of understanding (rationality) about the phenomenon of icon and how to receive it. The conclusion follows that every face *may* appear as an icon. If the Other has to be interpreted together with his or her possibilities then it is legitimate to state that every face is an icon.

5) Marion’s “subject” (the givee, *adonné*, the lover) is described in several stages. In Marion’s views, love exceeds ethics. It is highlighted in the dissertation that the ethical plane does not disappear but is implemented in the erotic plane. Stages of the givee do not suggest a necessary chronology or exhaust all its possibilities of appearing but rather allow for the reader to recognize the perspective of his or her own. In other words the answer to the question “who is the “subject” of the phenomenon of icon?” is different and depending on the person concerned. It decides what is recognized in the icon. It is defined not theoretically and universally but separately and specifically. It may be said that the face is *one of* the crossed phenomena; however, which one it is it has to be decided by both looking at each other. The question “what is an icon?” is meaningful when it means “what is an icon for *me*?” and “what can I do to see it?”

After the investigation a conclusion is made that Marion’s conception of the icon is not a simple inversion of the subject-object relation. The givee is not only a passive quasi-object since receiving of the phenomenon requires an active transformation to a passive receiver.

According to Marion, in the case of the icon evidence of the phenomenon is replaced by the assurance of being loved and loving. This kind of evidence is gained through a volitional and conscious consent with the phenomenality of the icon, willing to see (to love). It is shown in the dissertation that based on Marion’s texts the phenomenon of love should be considered as prior to the phenomenon of the Other as icon.

It is found in the research that the underlying uncertainty of the *ego* is only disclosed in front of the face of the loving Other. In other words, vanity is experienced as a result of the response to the call of the Other. A condition of my openness for the Other is the Other.

In the dissertation, the possibility of demonstrating evidently the phenomenon of icon as a necessary and final interpretation of the face of the Other was not found. It was justified that the impossibility of such demonstration is inherent to the conception of the icon. In spite of that, it was shown *how* this phenomenon may appear. Therefore, lack of proof does not negate the possibility of appearing.

Publications on the Subject of the Dissertation

Scientific Articles:

- Mitkutė, I. Cognition of the Saturated: Case of a Face // *Topos*. 2013 (13), p. 55-63.
- Mitkutė, I. Ikona ekrano medijoje: pasirodyto (ne)galimybė // *Soter*. 2014, 50 (78), p. 21-35.

Presentations in the Scientific Conferences:

- VMU, EHU and LCRI international PhD conference RECONSIDERING THE CONCEPT OF SUBJECT IN NEW THEORETICAL AND PRACTICAL CONTEXTS. 2013 06 06, Vilnius. Topic of the presentation: “Saturated Phenomenon as a Challenge for Cognition”.
- VU international conference SPIRITUALITY, MUSIC AND EDUCATION IN A CULTURAL CONTEXT. 2013 06 27-29, Vilnius. Topic of the presentation: “Visual Images in Sociocultural Environment – Is There a Place for Invisibility?”
- VMU international conference INTERRELIGIOUS DIALOGUE AND RELIGIOUS SYNCRETISM. 2013 05 3-4, Kaunas. Topic of the presentation: “Jean-Luc Marion’s ‘Icon’ as Ecumenic Phenomenon”.
- Seminar of VMU cluster *Religion and culture* RELIGIJA IR KULTŪRA VDU. 2016 06 02, Kaunas. Topic of the presentation: “Jeano-Luco Mariono ikonos samprata, arba kitaip tariant – veidas kaip ikona”.

Public presentations:

- 2013 12 04 presentation in a public discussion organised by Lithuanian Society of Young Researchers “Arbato klubas”, topic: „Kaip galimas kito žmogaus pažinimas?“
- 2014 03 15 Article “Ikona ekrano medijoje: pasirodyto (ne)galimybė” was presented and discussed in a PhD seminar at VMU.

Inga BARTKIENĖ – obtained a Bachelor degree in Mechanical Engineering (Export engineering programme, Kaunas University of Technology, 2007). Studied in Media Philosophy programme and obtained a Master's degree in philosophy in 2009 (Kaunas University of Technology). From 2010 a PhD student in philosophy in Vytautas Magnus University.
Email: ruukorashtas@gmail.com.

Inga BARTKIENĖ – 2007 m. baigė Eksporto inžinerijos bakalauro programą (anglų kalba) Kauno technologijos universitete ir įgijo mechanikos inžinerijos bakalauro laipsnį. Kauno technologijos universitete 2009 m. baigė Medijų filosofijos programą ir įgijo filosofijos magistro laipsnį. 2010 – 2015 m. studijavo Vytauto Didžiojo universiteto filosofijos krypties doktorantūroje.
El. paštas: ruukorashtas@gmail.com.

Problemos pagrindimas

XX amžiaus filosofijoje kitybės ir santykio su Kitu klausimas iškilo kaip viena svarbiausių temų. Šioje disertacijoje tema siaurinama nuo įvairiai pasireiškiančios kitybės iki konkretaus Kito²⁴ – kito žmogaus – pažinimo („pažinimo“ sąvoką suvokiant plačiausia prasme). *Kaip* pažįstamas kitas žmogus? Kaip *reikėtų* jį ar ją pažinti, kad būtų prieita prie paties Kito? Ką turėtume *sakyti* apie tai, kas yra kitas žmogus? Keliant šiuos klausimus, nesiekiami rasti „teisingus atsakymus“ – pakanka, kad juos pateikia skirtingi mokslai. Suspenduojant galimus *žmogaus apibrėžimus*, imamasi uždavinio žvelgti į tai, kaip *kitas žmogus pasirodo*. Kitaip tariant, nuo klausimo apie objektyvius, nuo klausiančiojo atsakai egzistuojančią būtybę pereinama prie klausimo: „ką aš matau, kai žvelgiu į Kitą?“ Daroma prielaida, kad Kitas pasirodo man ir šiame pasirodyme galiu jį pažinti. Manoma, jog šis asmeniškasis Kito pasirodymas yra patikimiausia jo pažinimo galimybė. Galiausiai, teigiant, kad Kitas pasirodo kaip fenomenas, ieškoma patikimo kito žmogaus fenomenologinio aprašymo. Šio darbo dėmesio centre – šiuolaikinio filosofo Jeano-Luco Mariono kito asmens fenomenologinis aprašymas.

Pagal Marioną, kitas žmogus pasirodo ir turėtų būti matomas kaip prisotintas fenomenas: žvilgsnių susikryžaviame Kito veidas pasirodo kaip *ikona*. Ji atpažįstama Kito veide, kai jis ar ji žvelgia į mane. Trumpai tariant, ikona – tai į mane nukreiptas Kito žvilgsnis, kuriame pasirodo pats Kitas. Mariono pasiūlyta Kito interpretacija per ikonos fenomeną atskleidžia regėjimu ir matymu grįsto pažinimo gelmę ir galimybę šiuo būdu (geriausiai) pažinti Kitą. Perimdamas fenomenologijos palikimą – ypač Levino, Heideggerio, Husserlio tyrinėjimus, Marionas jį koreguoja nauju minties posūkiu – prisotinto fenomeno samprata. Joje naujai pasirodo ne tik Kito, bet ir apskritai pažinimo problema.

Fenomenologijos požiūriu, patikimo pažinimo vieta yra akivaizdumas. Jis apibrėžiamas kaip atitikimas tarp intencijos ir intuicijos. Akivaizdumo problema iškyla netgi turint omenyje paprastą objektą: pasiekti Husserlio iškeltą atitikimo reikalavimą sunku arba neįmanoma. Mariono prisotinto fenomeno samprata keičia situaciją ir akivaizdumą pateikia kaip nepriklausomą nuo atitikimo. Sąvokos (intencijos) trūkumas ir intuicijos perviršis, pasak Mariono, fenomeną daro „nepažintiniu“, išeinančiu už

²⁴ Šiame darbe atskiriant *Kitą* kaip kitą asmenį nuo įvardžio *kitas*, rašoma atitinkamai didžiąja ir mažąja raide, išskyrus atvejus, kai cituojamas kito autoriaus tekstas. Tuomet rašoma pagal tai, kaip yra originale.

epistemologinės teorijos ribų. Visgi, kadangi „perviršis“ vis dėlto pateko į fenomenų lauką, į filosofijos akiratį, dera klausti apie jo pažinimą. Jeigu prisotintas fenomenas yra *fenomenas* – jį galima pažinti (vėlgi, pažinimą suprantant plačiausia prasme). Vien todėl, kad jį galima *atpažinti*, duoda preteksto kalbėti ir apie galimybę *pažinti*. Jei šis pažinimas pasirodo neatitinkantis pažinimo kaip žinojimo ar teorijos sampratos, galbūt ją reikėtų keisti.

Marionas, parodydamas, kad ne visi fenomenai leidžiasi konstituojami, aprašo tuos, kurie klasikinį subjektą verčia radikaliai išplėsti savo pažinimo ribas ir su nuostaba atrasti dar nepažintus prisotintus fenomenus: ikoną, stabą, kūną, įvykį. Tiek filosofinė, tiek asmeninė žmogaus problema prisotinto fenomeno akivaizdoje yra, anot Mariono, ne tiek atsivėrimas naujiems fenomenams, kiek kitokiam fenomenalumui, kuris iš esmės keičia pažįstančiojo vaidmenį. Konstituojantis *ego* tampa *adonné* – apdovanotuoju, priimančiuoju, liudininku, gaunančiu nepalyginamai daugiau, nei pajėgia suprasti ir įvardyti. Kito veido kaip prisotinto fenomeno (ikonos) aprašymas siūlo iš naujo pamatuoti to, kas vadinama pažinimu, plotį ir gylį.

Tyrimas pradedamas susidūrus su veido kaip ikonos at-pažinimo, arba akivaizdumo problema. Prisotintas fenomenas sàmonei pasireiškia kaip neaiškumas, „apakinimas“, „triukšmas“, viršijantis supratimą ir patyrimą. Ikonos akivaizdumas yra ypatingo pobūdžio: jis nėra *adekvacijos* evidencija, bet „pertekliaus spindesys“. Nemaža dalimi šiuo Mariono aprašymu, regis, reikia *patikėti*, nes jis netampa akivaizdus per atitikimą tam, kas paprastai išgyvenama žvelgiant į kitą žmogų. Kitaip tariant, susitinkant Kito žvilgsnį jo neregimybė „nešaukia“ garsiau už tai, kas matoma ir suprantama. Juo labiau nėra paprasta atpažinti, kaip veide pasirodo meilės fenomenas, kuris pavadintas „ikonos sąranga“.

Mariono ikonos fenomeno aprašymas, be kita ko, yra ir nepaprastai patraukiantis; galima sakyti, skatinantis *ieškoti* tokios žvilgsnio perspektyvos, kuri įgalintų *šitaip* pamatyti Kitą (ar greičiau, būti Kito matomam). Skirtis tarp žvilgsnių susikryžavimo aprašymo pagal Marioną ir tos gyvenamosios patirties, kuri neatitinka šitokios sampratos, skatina šio darbo tyrimą. Juo siekiama įsitikinti Mariono ikonos fenomeno sampratos tikrumu, kitaip tariant, galimybę šitokiam fenomenui pasirodyti akivaizdžiai – aiškiai ir atpažįstamai. Akivaizdumas gali būti *pasiekiamas*. Todėl keliami hipotezė, kad skirtis tarp patirties ir aprašymo nepaneigia aprašymo tikrumo, bet atvirkščiai: turint

omenyje, kad ikona pasirodo kaip *neadekvatus* fenomenas, jo aprašymas *juo labiau* negali suspindėti adekvacijos šviesa vos su juo susipažinus. Jeigu ikonos fenomenas gali tapti akivaizdžiu (šio darbo pradžioje šitai yra numanoma suspenduojant esamą neakivaizdumą), tai šio akivaizdumo pobūdis turi visiškai skirtis nuo įprastos pažintinės situacijos. Šie klausimai skatina tirti ikonos kaip akivaizdaus fenomeno galimybę Mariono filosofijoje. Darbe turėtų atsiskleisti svarbiausi ikonos atpažinimo situacijos aspektai: būtent *kas* ir *kaip* turi pasirodyti ikonoje. Neatsiejama tyrimo dalimi tampa ir klausiančiojo – „subjekto“ – aprašymas.

Be to, kad esama poreikio nuodugniai ištirti Mariono ikonos sampratą dėl rūpesčio įsitikinti galimybe išgyventi šį fenomeną, iškyla ir Mariono aprašymuose aptinkama problema. Kitaip tariant, šalia egzistencinės pasirodo sąvokų aiškinimo reikalaujanti problema. Ikonos fenomeną Marionas dažniausiai aprašo skirtingose, ne vien šiam fenomenui aptarti skirtose knygose. Vienur pabrėžiami vieni ikonos aspektai, kitur – kiti. Štai knygoje *Atvaizdo dovana: žiūrėjimo meno metmenys*²⁵ (*La croisée du visible* (1991)), kur išdėstoma ikonos kaip fenomeno atradimo genezė, meilė nurodoma kaip ikonos „kaina“ ir jos sąrangos struktūra. Ji laikoma neatsiejama ikonos fenomeno „dalimi“. Ikona čia pristatoma pirmiausia kaip teologinis įvykis – Kristus, bei kaip į jį nurodantis „tipas“. Kryžius, paveikslas. Knygoje *Dar daugiau: prisotintų fenomenų tyrimai* (*De surcroît: Études sur les phénomènes saturés* (2001))²⁶ išsamiai aptariami prisotintų fenomenų tipai, jų tarpe ir ikona. Jos aprašymas visiškai kitoks: čia nebeužsimenama apie teologinę ikoną. Pagrindinis fenomenas šiame skyriuje yra Kito veidas. Išryškinant regimybės, nematyto (dar nematomo, kol kas nematyto, tačiau galimo pamatyti) ir neredukuojamos neregimybės dinamiką atskleidžiamas veido kaip ikonos fenomenas. Nors skyriaus pabaigoje ir užsimenama apie „mylinčios hermeneutikos“ poreikį, veido kaip ikonos atpažinimas grindžiamas beveik vien „neutralia“ veido neregimybe. Šitaip suponuojama ir pabrėžiama, kad *kiekvienas* veidas yra ikona. Išsamiai tiriant Mariono veido kaip ikonos sampratą turėtų pasirodyti ir meilės – kaip sąlygos ar kaip vien tik papildomo dėmens – vaidmuo atpažįstant Kitą kaip ikonos fenomeną. Jei ir čia meilė turi likti „ikonos sąranga“, nemylintis veidas nepasirodytų kaip ikona. Meilės atpažinimas taptų pačios ikonos fenomeno atpažinimo

²⁵ Marion, J.-L. *Atvaizdo dovana: žiūrėjimo meno metmenys*. Vertė N. Keršytė. Vilnius: Aidai, 2002.

²⁶ Marion, J.-L. *In Excess: Studies of Saturated Phenomena*. Trans. by R. Horner and V. Berraud. New York: Fordham University Press, 2002.

momentu. Tokiu atveju, ikona yra ne kiekvienas, bet tik mane mylintis veidas – ką ir norima parodyti šioje disertacijoje.

Verta paminėti, jog paprastai Marionas pristatomas kaip prancūzų teologas ir fenomenologas, nors pats teologu savęs nelaiko.²⁷ Jis laikomas vienu geriausių šiuolaikinių Descartes'o filosofijos žinovų, 1996 m. išrinktas *Descartes'o studijų centro* (*Centre d'Études Cartésiennes*) direktoriumi, yra *Prancūzų akademijos* (*Académie française*) narys, dėsto Sorbonos ir Čikagos universitetuose. Filosofijos kontekste jis ne kartą teikia pirmenybę fenomenologijai ir pripažįsta jos galimybes atliepti jam rūpimus klausimus.²⁸ Jis yra parašęs nemažai teologijos veikalų, viešai išpažįsta savo katalikišką nusistatymą; be to, iki šiol galbūt geriausiai žinoma jo knyga *Dievas be būties. Anapus teksto* (*Dieu sans l'être. Hors-texte*, (1982))²⁹ yra teologinės tematikos. Todėl drauge su Jeanu-Francois'u Courtine'u, Jeanu-Louis'u Chrétieniu, Micheliu Henry, Jeanu-Yves'u Lacoste'u ir kitais, Marionas neretai laikomas „teologinio fenomenologijos posūkio“ atstovu.³⁰ Vis dėlto tuo pat metu jo nuopelnai neabejotinai pripažįstami būtent filosofijoje.

Šioje disertacijoje nagrinėjamas Mariono fenomenologinis ikonos aprašymas, į teologinę jos prasmę įsigilinant tik tiek, kiek reikia, kad būtų išryškinti jos fenomenologiniai aspektai – „ikoniškasis regimumas“. Todėl nesiekama atrasti jokių naujų teologinių ikonos aspektų, remiamasi Mariono ir Bažnyčios Tradicijos supratimu apie tai, kas pasirodo ikonoje teologine prasme.

²⁷ Marionas sako viename interviu: „Nelaikau savęs teologu. Nesu teologiškai išlavintas.“ (Marion, J.-L. Cit. Jones, T. *A Genealogy of Marion's Philosophy of Religion: Apparent Darkness*. Bloomington: Indiana University Press, 2011, p. 15).

²⁸ „Filosofija prigijo prie šiandien esminės figūros – fenomenologijos.“ (Marion. *Atvaizdo dovana*, p. 7.); „Mūsų amžiuje fenomenologija esminiu būdu prisiima patį filosofijos vaidmenį.“ (Marion, J.-L. *Reduction and Givenness: Investigations of Husserl, Heidegger, and Phenomenology*. Trans. by T. A. Carlson. Evanston: Northwestern University Press, 1998, p. 1). „Aišku, kadangi metafizika priėjo pabaigą [...], filosofija gali autentiškai tęstis tik kaip fenomenologija.“ (Marion, J.-L. Cit. Janicaud, D. *The Theological Turn of French Phenomenology // Phenomenology and the "Theological Turn": The French Debate*. Ed. by D. Janicaud. New York: Fordham University Press, 2000, p. 52).

²⁹ Marion, J.-L. *God Without Being: Hors-Texte*. Trans. by T. A. Carlson. Chicago: University of Chicago Press, 1995.

³⁰ Šitokią interpretaciją pateikė Dominique'as Janicaud'as (Janicaud. Op. cit., p. 16-103). Neretai gretinami Marionas ir Lacoste, kaip einantys „tuo pačiu keliu“ (Hart, K. *Religious Experience and the Phenomenality of God // Between Philosophy and Theology – Contemporary Interpretations of Christianity*. Ed. by L. Boeve; C. Brabant. Ashgate Publishing, 2010, p. 133; Schrijvers, J. „Ontoteological Turnings? Marion, Lacoste and Levinas on the Decentering of Modern Subjectivity“ // *Modern Theology*, 2006, 22 (2), p. 221-253.

Galiausiai, disertacijoje aplenkiami kai kurie klausimai. Šiame darbe neanalizuojama, ar Kito samprata Mariono filosofijoje pasilieka epistemologinės problematikos rėmuose, ar kaip tik už jos išeina. „Pažinimo“ sąvoka Kito sampratos kontekste vartojama plačiai, turint omenyje priėjimą prie Kito, gebėjimą jį ar ją atpažinti, „pamatyti“ deramu būdu, interpretuoti kaip ikonos tipo prisotintą fenomeną. Taigi šio darbo tema plačiausia prasme yra Kito žmogaus pažinimas.

Disertacijoje neplėtojama kalbėjimo problematika. Kalbos klausimas tyrimo eigoje iškyla kaip vienas svarbiausių, galbūt net lemiamų momentų. Per tinkamą kalbėjimą Kitas pasirodo kaip ikonos fenomenas. Vis dėlto, koks šis kalbėjimas, darbe plačiau neanalizuojama. Viena vertus, pats Marionas yra pateikęs tik užuominas. Iš kitos pusės, jų aptarimas, analizė ir plėtojimas verti atskiro tyrimo.

Taip pat plačiau nenagrinėjamas Apreiškimas kaip penktasis prisotinto fenomeno tipas. Atskiras jo aptarimas tyrimui nereikalingas, nes keturi perviršio tipai analizuojami tiek, kiek padeda atskleisti ikonos fenomeną.

Disertacijos objektas

Disertacijoje tyrinėjamas ikonos fenomenas kaip kito asmens veido interpretacija Jeano-Luco Mariono filosofijoje.

Disertacijos tikslas ir uždaviniai

Disertacijos tikslas yra ištirti Kito kaip ikonos fenomeno aprašymą Mariono fenomenologijoje, atskleidžiant veido kaip ikonos interpretacijos pagrįstumą. Tikslu siekiama šiais tarpiniais uždaviniais:

- Pristatyti svarbiausias Mariono fenomenologijos sąvokas, atskleidžiant jų teikiamą galimybę naujai interpretuoti Kito fenomeną.
- Ištirti ikonos sampratą Mariono filosofijoje ir nustatyti, koku pagrindu Kito veidas interpretuojamas kaip ikonos fenomenas.
- Analizuoti „subjektą“ (*adonné*) – jo funkcijas, pagrindinius bruožus, jam keliamas sąlygas, „vietą“ Kito atžvilgiu, siekiant nustatyti ikonos atpažinimą lemiančius veiksnius.

- Išryškinti ikonos fenomeno akivaizdumo aspektus ir galimas jo neatpažinimo priežastis.
- Išskleisti meilės sąvokos vartojimą Mariono tekstuose ir nustatyti jos vaidmenį ikonos fenomeno atpažinime.
- Nustatyti, ar Kito kaip ikonos aprašymas Mariono filosofijoje nurodo prietį prie kiekvieno Kito.

Ginamos tezės

Disertacijoje teigiama, kad meilė grindžia veido kaip ikonos aprašymą ir taip tampa Kito pasirodymo sąlyga. Tokiu būdu ikona yra ne būtinas, bet tik galimas Kito pasirodymo būdas.

Gyvenamojoje patirtyje esama galimybės akivaizdžiai ir neabejotinai pamatyti veidą kaip ikoną. Numanoma, kad šio tyrimo metu pirminis akivaizdumo trūkumas žvelgiant į Kitą turėtų pasirodyti kaip neišvengiamas ir patvirtinantis Mariono ikonos sampratos nuoseklumą.

Svarbiausių disertacijos šaltinių ir ankstesnių tyrinėjimų apžvalga

Fenomenologinį metodą Marionas išsamiai aptaria trijose knygos³¹: *Réduction et donation: recherches sur Husserl, Heidegger et la phénoménologie*³² (1989) (*Redukcija ir duotybė: Husserlio, Heideggerio ir fenomenologijos tyrinėjimai*), *Étant donné: Essai d'une phénoménologie de la donation*³³ (1997) (*Buvimas duotu: duotybės fenomenologijos esė*) ir *De surcroît: Études sur les phénomènes saturés*³⁴ (2001) (*Dar daugiau: prisotintų fenomenų studijos*). Jomis bei kai kuriais straipsniais daugiausia remiuosi išryškindama Mariono fenomenologijos sampratą ir aptardama svarbiausias sąvokas. *Réduction et donation* Marionas atlieka istorinę fenomenologijos „proveržių“

³¹ Bus nurodomi dažniausiai angliški ir lietuviškas leidimai, iš kurių ir cituojama disertacijoje (vertimai iš anglų kalbos mano, I. B.). Toliau tekste, ne pirmą kartą paminint veikala, nurodomi sutrumpinti pavadinimai.

³² Marion, J.-L. *Reduction and Givenness: Investigations of Husserl, Heidegger, and Phenomenology*. Trans. by T. A. Carlson. Evanston: Northwestern University Press, 1998.

³³ Marion, J.-L. *Being Given: Toward a Phenomenology of Givenness*. Trans. by J. L. Kosky. Stanford: Stanford University Press, 2002.

³⁴ Marion, J.-L. *In Excess: Studies of Saturated Phenomena*. Trans. by R. Horner and V. Berraud. New York: Fordham University Press, 2002.

analizę. Husserlio ir Heideggerio tekstuose atspindamas kertinius laimėjimus (intuicijos sureikšminimą, šauksmo fenomeną), bet ir pabrėždamas lemiamus, jo manymu, juos lydinčius trūkumus (intuicijos apribojimą intencija ir horizontu, *Dasein* uždaramą šauksmui), Marionas išrutulioja duotybės kaip pagrindinio principo sąvoką. Straipsniu³⁵, kuriame pirmą kartą pateikta prisotinto fenomeno samprata, naudotasi atsakingai ir atsargiai – turint omenyje, kad vėliau Marionas koregavo perviršio tipų aprašymą. *Étant donné* toliau plėtojamas duotybės fenomenologijos projektas, aptariami prisotinto fenomeno bruožai. Šiuo veikalu remtasi visoje disertacijoje – tiek analizuojant ikonos pasirodymą, tiek „subjektą“, kuris aprašytas V knygoje. Tai vienas išsamiausių Mariono tekstų apie prisotinto fenomeno „subjektą“.

Analizuojant Mariono ikonos sampratą, buvo svarbu iširti ikonos kaip fenomeno „sandarą“, jo „struktūrą“. Ji geriausiai atskleista nedidelės apimties jau minėtame esė rinkinyje *La croisée du visible* (1991) (*Atvaizdo dovana*) – vienintelėje lietuviškai išverstoje Mariono knygoje. Ikonos ir stabo fenomenai aprašomi ir ankstyvesniuose tekstuose – *Dievas be būties. Anapus teksto (Dieu sans L'être. Hors-texte)* (1982)) bei *Stabas ir atstumas* ir (*L'idole et la distance*)³⁶ (1977)). *Atvaizdo dovanoje* nuosekliai aprašomas priėjimas prie ikoniško regimumo sampratos. Marionas pradeda nuo fenomenologinio žvilgsnio į paveikslą tyrimo, paprasto atvaizdo apibrėžimo, ir kaip alternatyvą atvaizdui pateikia ikoną. Pagrindinis ikonos ir paprasto atvaizdo skirtumas – žvilgsnio kryptis. Ikonoje Kitas žvelgia į mane ir tai netgi svarbiau negu tai, kad aš žvelgiu į jį. Ikona čia pirmiausia yra Kristus. Būtent jo asmenyje atpažįstami pagrindiniai ikonos kaip šitokio regimumo bruožai, kurie ir rankų darbo ikonomas leidžia taip vadintis. Šie bruožai disertacijoje analizuojami siekiant atskleisti tuos pagrindus, kuriais remiantis Kito veidas taip pat vadinsis ikona (2.1 skyrius).

Ikona kaip *prisotintas fenomenas*, kaip neregimas Kito žvilgsnis tiriami remiantis jau minėtais *De surcroît* ir *Étant donné, taip pat esė L'intentionnalité de l'amour*³⁷ (*Meilės intencionalumas*) rinkinyje *Prolégomènes à la charité* (1986) (*Meilės*

³⁵ Marion, J.-L. The Saturated Phenomenon // *Phenomenology and the "Theological Turn": The French Debate*. Ed. by D. Janicaud. New York: Fordham University Press, 2000, p. 176-216.

³⁶ Marion, J.-L. *The Idol and Distance: Five Studies*. Trans. by T. A. Carlson. New York: Fordham University Press, 2001.

³⁷ Marion, J.-L. The Intentionality of Love // *Prolegomena to Charity*. Trans. by S. E. Lewis. New York: Fordham University Press, 2002, p. 71-101.

prolegomenai), bei knyga *Le phénomène érotique. Six méditations*³⁸ (2003) (*Erotinis fenomenas. Šešios meditacijos*). Ten pat randami ir gavėjo aprašymai. Paskutinė minėta knyga yra itin svarbi analizuojant „subjektą“, jo vardus (funkcijas) santykiyje su Kitu. Ja naudojamosi atskleidžiant apdovanotojo kitimą, vieno jo klausimo virtimą kitu, o tuo pat metu – jo pozicijos Kito atžvilgiu pasikeitimą. Tai, kas kituose Mariono tekstuose įvardijama apversto intencionalumo terminu, čia aprašoma per meilės sąvoką. Interpretuojant *Le phénomène érotique* ikonos fenomeno šviesoje, nustatomas ikonos ir meilės fenomenų santykis. Šia knyga remiamasi ir atskirai aptariant meilės temą. Meilės sąsaja su pažinimu nagrinėjama pasitelkiant ir straipsnį iš rinkinio *Prolegomènes à la charité*³⁹. Kiti Mariono tekstai, kuriais taip pat remtasi disertacijoje, nurodyti šaltinių sąrašė.

Tiriant Mariono Kito kaip ikonos sampratą, ypač svarbūs yra Husserlio, Levino, Heideggerio darbai. Remtasi angliškais ir lietuviškais jų tekstų vertimais. Jų požiūriai disertacijoje aptariami tik konkrečiais aspektais lyginant su Mariono supratimu, daugiausia tais lemiamaais klausimais, kuriuos jis pats nagrinėja.

Mariono filosofiją tyrinėjančiųjų, kritikuojančiųjų ar pristatančiųjų tekstai leidžia į Mariono teiginius pažvelgti kitomis akimis. Nagrinėjant bendrus fenomenologijos klausimus – horizonto „viršijimą“, redukcijos sampratą, fenomeno apibrėžimą, Mariono fenomenologijos „teologiškumą“ – pravertė Robyn Horner, Shane'o Mackinlay, Michelio Henry, Anthony'o J. Steinbocko, Dominique'o Janicaud tekstai. Mackinlay knygoje⁴⁰ ir straipsnyje⁴¹ pristato Mariono filosofiją, kartais siūlo kitokius sprendimus ar kritikuoja. Dėl šių pasiūlymų bei kritikos jo įžvalgos buvo labai naudingos. Jos padėjo geriau suprasti abejotinus Mariono sumanymų aspektus, nors dažnai jo kritika tik sutvirtindavo Mariono poziciją mano akyse. Vis dėlto, šios disertacijos eigoje išryškėja, kad jo kritika Marionui kartais remiasi neteisinga ar bent nepakankama jo teiginių interpretacija. Tamsin Jones monografija⁴² apie Mariono religijos filosofijos ištakas

³⁸ Marion, J.-L. *The Erotic Phenomenon*. Trans. by S. E. Lewis. Chicago: The University of Chicago Press, 2007.

³⁹ Marion, J.-L. *What Love Knows // Prolegomena to Charity*. Trans. by S. E. Lewis. New York: Fordham University Press, 2002, p. 153-169.

⁴⁰ Mackinlay, S. *Interpreting Excess: Jean-Luc Marion, Saturated Phenomena, and Hermeneutics*. New York: Fordham University Press, 2010.

⁴¹ Mackinlay, S. *Eyes Wide Shut: A Response to Jean-Luc Marion's Account of The Journey to Emmaus // Modern Theology*. 2004, 20 (3), p. 447-456.

⁴² Jones. Op. cit., 2011.

pravertė aptariant bendrus jo filosofijos aspektus. Henry straipsnis,⁴³ kuriame jis žvelgia į fenomenologijos principų istoriją, Mariono pasiūlymą duotybę laikyti pamatiniu principu sutvirtina ilga analize. Nepaisant kritikos paskutiniuose puslapiuose, jo pritiriamas dėstymas leido su didesniu pasitikėjimu imtis tolesnio tyrimo. Geniušas savo monografijoje horizonto kilmės tema⁴⁴ trumpai reflektuoja ir Mariono požiūrį į horizontą. Jo mintys padėjo išryškinti Mariono sumanymo radikalumą bei skatino atrasti savo atramos tašką interpretuojant perviršį horizonto atžvilgiu. Išryškinant Mariono ir Levino Kito interpretacijų skirtumus remtasi Lisos Guenther straipsniu⁴⁵, kuriame ji siekia parodyti, kad Marionas nuvertina Levino etikos galimybės individualizuoti Kitą. Disertacijoje prieinama prie nuomonės, kad Guenther argumentas nepakankamas.

Be jau minėtų Mariono filosofiją nagrinėjančių autorių, tiriant ikonos fenomeną visose disertacijos dalyse pravertė Robyn Horner knygos⁴⁶ bei Mariono *De surcroît* parašytas įvadas. *Jean-Luc Marion: A Theo-logical Introduction* (*Jeanas-Lucas Marionas: Teo-loginis įvadas*) yra labiau pristatomojo ir įvadinio pobūdžio, apimantis visą Mariono filosofiją, tačiau autorės įžvalgos ir svarstymai būtent ikonos tema padėjo geriau suprasti ir įsigilinti į disertacijai svarbius klausimus. *Rethinking God as Gift: Marion, Derrida, and the Limits of Phenomenology* (*Permaštant Dievą kaip dovaną: Marionas, Derrida ir fenomenologijos ribos*) pateikiama vertingų pastabų dėl Mariono fenomenologijos teologiškumo. Aktyviai prie Mariono filosofijos tyrinėjimų ir vertimų prisijungia Christina Gschwandtner. Jos straipsniu⁴⁷ remtasi aptariant Mariono filosofijos ir teologijos santykį. Ji mėgina nubrėžti ribą tarp šių disciplinų Mariono filosofijoje, ir brėžia ją teologijos naudai – esą teologija išlieka “aukštesne” disciplina, o filosofijai tenka apologetikos vaidmuo. Nors su šia nuomone disertacijoje nesutinkama, jos argumentai papildė diskusiją šiuo klausimu. Joeri Schrijverso knyga⁴⁸, kuri ištiesai

⁴³ Henry, M. et al. The Four Principles of Phenomenology // *Continental Philosophy Review*. 2015 (48), p. 1-21. (Išspausdintas tuoj po 1989 m. išleisto Mariono *Réduction et donation*).

⁴⁴ Geniušas, S. *The Origins of the Horizon in Husserl's Phenomenology*. Dordrecht: Springer, 2012.

⁴⁵ Guenther, L. Nameless Singularity: Levinas on Individuation and Ethical Singularity // *Epoché*. 2009, 14 (1), p. 167-187.

⁴⁶ Horner, R. *Jean-Luc Marion: A Theo-logical Introduction*. Ashgate Publishing, 2005; Horner, R. *Rethinking God as Gift: Marion, Derrida, and the Limits of Phenomenology*. New York: Fordham University Press, 2001.

⁴⁷ Gschwandtner, C. M. A New ‘Apologia’: The Relationship Between Theology and Philosophy in the Work of Jean-Luc Marion // *HeyJ XLVI*, 2005, p. 299-313.

⁴⁸ Schrijvers, J. *Ontoteological Turnings? The Decentering of the Modern Subject in Recent French Phenomenology*. Albany: State University of New York Press. 2011.

skirta apginti teiginiui, esą Marionas pristato ne naują subjektą, bet tik apverstą subjekto – objekto santykį, pravertė analizuojant ikonos apdovanotąjį. Disertacijoje argumentuojama, kodėl ši Schrijverso pozicija yra neteisinga. Kyle Hubbardo straipsnis⁴⁹ padėjo išryškinti Mariono meilės sampratą. Atkreipdamas dėmesį į kai kuriuos Mariono aprašymo aspektus, kurie, jo nuomone, nesutampa su patyrimu, Hubbardas padeda atskleisti svarbius ir naujus meilės fenomeno bruožus. Ypač turimas omenyje disertacijoje atskleistas teiginys, kad meilės fenomenas nepriklauso nuo artumo ir nėra į jį redukuojamas.

Atskiرو paminėjimo verta aštri Janicaud kritika.⁵⁰ Ji labiausiai nukreipta į Mariono (nors ne tik jo) filosofijos „teologiskumą“. Disertacijoje jo priekaištai aptariami ne kartą. Kai kuriais atvejais jie, nors ir turintys tam tikrą „svorį“, pasirodo sąlygoti paviršutiniško Mariono teiginių supratimo ir netenka galiojimo. Kita vertus, kaip ir bet kuri kritika, jo teiginiai padėjo įsigilinti į Mariono filosofiją, ją „iškristalizuoti“, atkreipti dėmesį į duotybės, neregimybės interpretacijos sunkumus. Mariono filosofijos ir teologijos santykio problematika sulaukia nemažai dėmesio ir iš kitų mokslininkų⁵¹, tačiau ši tema nėra svarbiausia disertacijos tyrimui. Ji aptariama, galima sakyti, probėkšniais (1.3 skyrius), nurodant svarbiausius argumentus, leidžiančius pereiti prie konkretaus ikonos fenomeno tyrimo.

Aptariant bendruosius fenomenologijos klausimus pirmoje dalyje, papildomai remtasi Tomo Sodeikos, Algio Mickūno ir Davido Stewarto, Daliaus Jonkaus, Nerijaus Čepulio, Donato Večerskio, Dano Zahavi tekstais. Jie padėjo atskleisti pagrindines fenomenologijos sąvokas, išryškinti Mariono korekcijas, geriau suprasti intersubjektyvumo problematiką. Jonkaus monografija *Patirtis ir refleksija: fenomenologinės filosofijos akiračiai*⁵², kurioje nagrinėjama daugiausia Husserlio fenomenologija, padėjo atpažinti momentus, kuriais Mariono „subjekto“, Kito ir jų

⁴⁹ Hubbard, K. The Unity of *Eros* and *Agape*: On Jean-Luc Marion's Erotic Phenomenon // *Essays Philos.* 2011 (12), p. 130-146.

⁵⁰ Janicaud. Op. cit.. 2000.

⁵¹ Ne kartą šiame kontekste minimas ir Schrijversas. Jo straipsniuose taip pat mėginama atskleisti „neleistinas“ teologines Mariono prielaidas. (Schrijvers, J. Ontotheological Turnings? Marion, Lacoste and Levinas on the Decentering of Modern Subjectivity // *Modern Theology*. 2006, 22 (2), p. 221-253; Schrijvers, J. On Doing Theology 'After' Ontotheology: Notes on a French Debate // *New Blackfriars*. 2006, 87 (1009), p. 221-253). Be kitų, vertingų išvalgų šia tema pateikia Grahamas Wardas.

⁵² Jonkus, D. *Patirtis ir refleksija: fenomenologinės filosofijos akiračiai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2009.

santykio samprata siejasi ar prieštarauja Husserlio fenomenologijai. Tuo pat metu tai paskatino ieškoti argumentų, kuriais remiantis rasti prieštaravimai gali būti suprantami kaip papildymai. Manoma, kad kai kuriais atvejais to sėkmingai pasiekta.

Siekiant atskleisti ypatingą ikonos regimumą lyginant su paprastu atvaizdu, antroje dalyje papildomai remtasi Marshallo McLuhano mintimis⁵³, Tojanos Račiūnaitės straipsniu⁵⁴, nagrinėjančiu nepavaizduojamų dalykų vaizdavimą. Aptariant subjekto temą, naudotasi straipsniais iš rinkinio *Who Comes After the Subject?*⁵⁵, padėjusiu suprasti subjekto paieškos problematiką ir klausimo svarbą; Danutės Bacevičiūtės straipsniu⁵⁶, kuris buvo aktualus dėl aptariamų atvirumo Kito šauksmui aspektų.

Kaip disertacijos teksto papildymą galima paminėti du mano straipsnius. Pirmame⁵⁷, kuris yra labiau pristatomojo pobūdžio, aptariamas veidas kaip prisotintas fenomenas ir kai kurios jo pažinimo sąlygos. Antrame⁵⁸ nagrinėjamos ikonos-veido pasirodymo galimybės: klausama, kokią reikšmę ikonos atpažinimui turi pasirodymo terpė; ar ekranas nėra kliūtis šio fenomeno pasirodymui. Nustyta, jog Mariono požiūriu, medija (arba pasirodymo terpė) neturi reikšmės prisotinto fenomeno pasirodymui. Kitaip tariant, fenomenas nėra apribotas jo pasirodymo terpe. Kita vertus, dėl ikonos fenomeno apibrėžimo (kaip *ī mane* nukreipto žvilgsnio ir kreipinio) keliamų reikalavimų, buvo suabejota veido pasirodymo galimybe ekrane. Ši abejonė nebuvo patvirtinta kaip galutinė išvada – aptartos ir tokioms išvados išimčių galimybės.

Tyrimo naujumas ir aktualumas

Disertacijos naujumas ir aktualumas pasireiškia keliais atžvilgiais. Mariono filosofija susilaukia atgarsio ir pripažinimo ne tik prancūziškosios filosofijos kontekste,

⁵³ McLuhan, M. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Vertė D. Valentinavičienė. Vilnius: Baltos lankos, 2003; McLuhan, E. Introduction // McLuhan, M. *The Medium and the Light: Reflections on Religion*. Toronto: Stoddart, 1999, p. ix-xxviii.

⁵⁴ Račiūnaitė, T. Šešėliai ir debesis: anapusybės vaizdavimo ribos // *Acta Academiae Artium Vilnensis*. 2012 (64), p. 49-64.

⁵⁵ *Who Comes After the Subject?* Ed. by E. Cadava, P. Connor, J.-L. Nancy. New York, London: Routledge, 1991.

⁵⁶ Bacevičiūtė, D. Etika ir ontologija: Hanso Jonaso atsakomybės imperatyvo paieška technikos amžiuje // *Religija ir kultūra*. 2013 (12), p. 21-34.

⁵⁷ Mitkutė, I. Cognition of the Saturated: Case of a Face // *Topos*. 2013 (13), p. 55-63.

⁵⁸ Mitkutė, I. Ikona ekrano medijoje: pasirodymo (ne)galimybė // *Soter*. 2014, 50 (78), p. 21-35.

bet ir tarptautinėje akademinėje erdvėje. Daugelis jo knygų, straipsnių išversti į anglų ir kitas kalbas, be to, Marionas ir pats aktyviai dalyvauja konferencijose ne tik Prancūzijoje, dėsto filosofijos paskaitas Čikagos (JAV), Sorbonos (Prancūzija) universitetuose. Į lietuvių kalbą išversta jau minėta *Atvaizdo dovana: žiūrėjimo meno metmenys*. Vis dėlto, platesnio tyrinėjimo šio autoriaus tekstai Lietuvoje iki šiol nesulaukė.

Lietuvoje aktyviai tyrinėjama fenomenologinė Kito, intersubjektyvumo, atsakomybės kaip autentiško santykio su Kitu problematika. Susidomėjimo šia tema atmosfera, be abejonės, padėjo imtis ir šio tyrimo. Ši disertacija, kiek man žinoma, yra pirmas didesnis Mariono filosofijai aptarti skirtas darbas. Iki šiol pasitaikydavo nebent besiremiančių jo veikalais tekstų⁵⁹ ar komentarų konferencijų pranešimuose. Žinoma, tai liudija, kad jo filosofija domimasi, ji aktuali. Tuo pat metu tai reiškia, kad Mariono Kito kaip ikonos sampratos tyrimas yra reikalingas ir aktualus.

Kita vertus, aktuali ir greičiau originali nei nauja yra ikonos tema. Originalumą suprantant Georgo Steinerio siūloma prasme – kaip „naujumo antitezę“, „grįžimą prie pradmenų“, tai, kame „plaka tolimų ištakų pulsas“⁶⁰, ikona nėra naujas, dar neapmąstytas fenomenas. Atvirkščiai, literatūros šia tema gausu, ypač teologiniu ar menotyriniu požiūriu. Tai originali tema savo gelme ir neišsemiamu. Vis dėlto, Marionas ją apmąsto naujai (galbūt originalumas pasižymi ir galimybe pamatyti kitaip): aprašydamas neregimybės pasirodymo regimybėje dinamiką, įvesdamas prisotinto fenomeno sąvoką, jis atskleidžia ikonos pasirodymo būdą, bei – kas šiuolaikinei filosofijai galėtų pasirodyti dar aktualiau – siūlo šį regimumą atpažinti kito asmens veide. Tyrimas, nagrinėjantis tokios interpretacijos pagrįstumą, atlieka šios naujai suprastos senos temos plėtojimo funkciją.

Šio darbo naujumas remiasi ne tik Mariono filosofijos naujumu ir jos neištirtumu Lietuvos filosofijos kontekste. Darbe keliama ikonos akivaizdumo problema: akivaizdumas kaip epistemologinė sąvoka verčia ieškoti „ikoniško“ akivaizdumo santykio su tuo, kas paprastai vadinama pažinimu ir jo siekiamu akivaizdumu. Klausama, ar neakivaizdus akivaizdumas dar gali pagrįstai likti akivaizdumu, arba kitaip tariant – kodėl gamtamokslio atstovui ikonos akivaizdumas pernelyg miglotas?

⁵⁹ Pavyzdžiui, Marionu daug kur remiasi Jolanta Saldukaitytė savo disertacijoje (2011).

⁶⁰ Steiner, G. *Tikrosios esatys: ar mūsų kalbėjime kas nors glūdi?* Vertė L. Jonušys. Vilnius: Aidai, 1998, p. 30.

Tema atliepia ir tai filosofijos sričiai, kuri domisi atsakomybės etika ar ieško moralės pagrindo. Disertacijoje ne tik atskleidžiama kaip meilė, Mariono požiūriu, viršija etiką, bet ir detalai išnagrinėjama, kaip meilės fenomeno šviesoje pasirodo Kitas. Remiantis Marionu, išvystoma nauja mintis, kad įsakas gali būti skirtingai aprašomas priklausomai nuo to, kokiam „horizonte“ – etikos ar meilės – pasirodo. Išdėstoma išsami Mariono „subjekto“ analizė aktyvumo-pasyvumo perskyros atžvilgiu, leidžianti atremti dažnus priekaištus dėl neaiškios, pernelyg pasyvaus subjekto sampratos.

Galima viltis, kad ne tik šie klausimai, bet ir jų apmąstymas pasirodys aktualūs tarpdisciplininėje plotmėje. Kito fenomenologinė interpretacija, siekiant atskleisti galutinę fenomeno prasmę, yra aktuali ne tik dėl mokslinės intersubjektyvumo problematikos aktualumo, bet ir dėl galimybės tapti reikšminga bet kurios srities specialistui. Juk natūraliojoje nuostatoje kitas žmogus, pretenduodamas į vieno svarbiausių fenomenų statusą, neretai interpretuojamas redukuojant į siauresnę nei galima pamatyti reikšmę.

Tyrimo metodai

Darbe analizuojamo fenomeno tyrimas nėra tiesioginis atsakymas į „problema“. Problemos kaip galvosūkio su išsprendžiamu atsakymu nusakymas komplikuojamas pačios darbo temos, tiksliau – jo „objekto“. Ikona kaip prisotintas fenomenas labiau sietina su tuo, ką Gabrielis Honoré Marcelis vadintų slėpiniu – problemos priešybe. Pats fenomenas nėra vienareikšmiškai nusakomas, nes pagal apibrėžimą jam „trūksta sąvokų“. Tad ikonos fenomenas aptinkamas *post factum*, be to, jis nepasiduoda vienkartiniam įvardijimui, ir tuo pat metu prašosi begalinės interpretacijos. Tiriamas „objektas“ greičiau yra slėpinys, neatsiveriantis „probleminiam“ žvilgsniui. Pasirinkus tokią „tikro objekto“ neturinčią temą ir analizuojant ją rašto terpėje, iškyla atskiro darbo verta problema. Praktiškai ji sprendžiama atsisakant įrodinėjimo ir pasitenkinant klausinėjimu, savo gyvenimų patirčių refleksija, tekstų analize, interpretacija, gromuliuoju, taikymu, permąstymu ir palyginimu, darbe siekiant pateikti šios veiklos vaisių aprašymą.

Turint omenyje temą, kuri kalba apie ypatingą, neįrodomą akivaizdumą, galima kliautis skaitytojo gebėjimu atpažinti savo patyrimu tai, kas tekste bandoma apgrauibomis aprašyti, kitaip tariant, pasikliaujama, be kita ko, gera skaitytojo valia (ta

pačia, kuria tėvai vaiko keverzonėse atpažįsta peizažą). Tokiu atveju, tinkamas būdas priartėti prie „tiriamo“ reiškinių yra pats gyvenimas ir nuostata augti gebėjime jį atpažinti ir priimti. Dėl šio gebėjimo ugdymo tik ir pateisinamas šio teksto rašymas: jo tikslas yra tiriant ikonos akivaizdumo pobūdį siekti jo tobulesnio atpažinimo. Tokiai užduočiai atlikti tinkamu laikomas fenomenologinis metodas: studijuojant Mariono tekstus, mėginti atpažinti patį ikonos fenomeną, atrandamą patirtyje, jį aprašyti ir nuolat judėti nuo patirties prie teksto, vengiant vien logika ir analize grįstų išvadų.

Teksto plotmėje, gręžiantis į patirtį, sunku išvengti „teorinio“, savo mąstyme užsisklendusio žvilgsnio. Visuomet išlieka pavojus pamiršus patirtį kurti teorinį modelį, neturintį nieko bendra su tikrove. Vis dėlto, siekiama ne tokio supratimo, kuris tik įrašytų fenomeną į bendrą „pasaulio vaizdą“ ar jį paaiškintų, šitaip versdamas „problema“, bet tokio, kuris tik apvalytų nuo jį užstojančių interpretacijų, iškreipiančių žvilgsnių, fenomenologiškai tariant, netinkamų intencionalumų. Šitaip supratimas turi pasitarnauti išgyvenimui, o ne atvirkščiai. Kritine literatūra naudojamosi siekiant vengti uždarojo savo pačios išgyvenimuose ir mąstyme.

Manoma, jog Mariono pasiūlytas matymo (mąstymo) būdas leidžia nepaversti veido fenomeno objektu, bet išlaiko jį slėpinyje ir tuo pat metu sąvokomis jį rodo – taigi jis yra tinkama alternatyva metafiziškam, dogmatiškam ar mistifikuojančiam mąstymo būdui. Mąstyti ikoną kaip prisotintą fenomeną reiškia kvestionuoti ir filosofinio (fenomenologinio) mąstymo ribas. Nuolat sulaukiantis prieškaistų dėl teologinių savo filosofijos implikacijų, Marionas vis dėlto gina teisę mąstyti fenomeną kaip apreiškimą. Dėmesio centre lieka tai, kas paradoksaliai vadinama „ikonos akivaizdumu“. Ikonos matymo kaip jos šauksmo supratimo samprata išsiskleidžia apversdama ir koreguodama įprastas regėjimo ir aklumo, žinojimo ir nežinojimo, subjekto ir objekto opozicijas. Šių apvertimų ir modifikacijų analizė susikoncentruoja akivaizdumo sąvokos turinio pokytyje, kurį ir siekiama suprasti bei parodyti remiantis Mariono tekstų analize, kritinės literatūros apžvalga ir gyvenamųjų patirčių refleksija.

Galbūt verta atkreipti dėmesį, kad vargu ar galima pagrįstai teigti, jog skirtingi Mariono tekstai tiksliai atspindi jo pažiūras ar mąstymą, tarsi jis būtų taškinis individas, iš kurio į visus laikotarpius ir visus tekstus sklinda mintys lyg spinduliai iš vienos saulės. Teksto aplinka, nors ir leidžia surinkti mintis knygoje, padarydama jas belaikes, neturėtų savo belaiškume užmigdyti. Taip jau įprasta, kad autorius mokslo darbuose

gali tapti vienu iš temos lauko siaurinio galimybių. Vis tik, ši galimybė įmanoma tik dėl prielaidos, kad skirtingu metu parašyti tekstai turi pakankamą bendrą pagrindą – autorių. Tik šitaip tuo pat metu suponuojama, kad autorius nesikeičia. Tuo abejodama keliu uždavinį ne tiek iširti ir apjungti Mariono pasakytas mintis į vieną (neprieštariną) visumą, kiek klausti apie patį fenomeną. Tad pirmine užduotimi laikomas temos apmąstymas su Marionu, o ne vien tik Mariono tekstų analizė. Ši nuostata leidžia kartais pratęsti ikonos fenomeno interpretaciją kiek toliau, nei tai daro Marionas. Kadangi šitai atliekama vis dar remiantis Mariono aprašymais, šie tęsiniai tik išryškina jo ikonos sampratą parodydami, ką ja remiantis galima atverti.

Skelbti rezultatai

Moksliniai straipsniai:

- Mitkutė, I. Cognition of the Saturated: Case of a Face // *Topos*. 2013 (13), p. 55-63.
- Mitkutė, I. Ikona ekrano medijoje: pasirodymo (ne)galimybė // *Soter*. 2014, 50 (78), p. 21-35.

Pranešimai mokslinėse konferencijose:

- VDU, EHU ir LKTI tarptautinė doktorantų konferencija RECONSIDERING THE CONCEPT OF SUBJECT IN NEW THEORETICAL AND PRACTICAL CONTEXTS. 2013 06 06, Vilnius. Pranešimas tema: „Saturated Phenomenon as a Challenge for Cognition“.
- VU tarptautinė konferencija SPIRITUALITY, MUSIC AND EDUCATION IN A CULTURAL CONTEXT. 2013 06 27-29, Vilnius. Pranešimas tema: „Visual Images in Sociocultural Environment – Is There a Place for Invisibility?“
- VDU tarptautinė konferencija INTERRELIGIOUS DIALOGUE AND RELIGIOUS SYNCRETISM. 2013 05 3-4, Kaunas. Pranešimas tema: „Jean-Luc Marion’s ‘Icon’ as Ecumenic Phenomenon“.

Pranešimai viešuosiuose renginiuose:

- 2013 12 04 pristatytas viešas pranešimas Lietuvos jaunųjų mokslininkų sąjungos organizuojamoje viešojoje diskusijoje „Arbatos klubas“, tema: „Kaip galimas kito žmogaus pažinimas?“
- 2014 03 15 „Akademinės kritikos klube“ vyko seminaras-diskusija, kurioje pristatytas ir aptartas straipsnis „Ikona ekrano medijoje: pasirodymo (ne)galimybė“.

Disertacijos struktūra

Darbo struktūra atspindi bandymą iš skirtingų perspektyvų įsižiūrėti į ikonos fenomeną, kuris yra nedalomas. Pirmoje dalyje plačiau aptariama Mariono fenomenologijos samprata ir nubrėžiami pirmieji jo prietis prie Kito kontūrai, kartu aptariant svarbiausių Marionui filosofų (ypač Husserlio ir Levino) bandymus aprašyti Kitą. Taip pat skiriama dėmesio argumentams, pagrindžiantiems ne teologinę, bet vien fenomenologinę ikonos sampratos galimybę. Antroje dalyje nagrinėjama Mariono ikonos samprata, siaurinant ją iki vieno fenomeno poliaus – Kito. Pirmiausia išskleidžiama teologinė ikonos prasmė, kurioje išskiriama, kas sudaro ikonišką regimumą. Po to tiriama, kas atpažįstama kito žmogaus veide (*kas yra ikona?*). Taip pat aptariamas veido kaip ikonos santykis su kitais prisotintais fenomenais. Trečioje dalyje tiriamas ikonos fenomeno gavėjas – „naujasis subjektas“ (*kas atpažįsta ikoną?*). Tuo pat metu tyrinėjamas ir šio „subjekto“ santykis su Kitu, atkreipiant dėmesį į meilės fenomeno pasirodymą. Ketvirtoje dalyje tiriami kertiniai ikonos fenomeno aprašymo ir pasirodymo aspektai – aprašymo adekvatumas ir meilė (ikonos pasirodymo *kaip*). Disertacijos skyrių pavadinimai ne skaido fenomeną, tarsi jis galėtų būti ištirtas analitiškai tiriant atskiras jo dalis, o tik apžvelgia tą patį fenomeną per skirtingus dėmenis. Tokio perspektyvos skaidymo reikalauja ne fenomeno išgyvenimas, o tik jo tyrimas teksto aplinkoje.

Išvados

Kito veidą galima interpretuoti kaip ikoną, nes pasirodant veidui, per jį akivaizdžiai pasirodo *kitas* fenomenas – meilė. Kitas pasirodo kaip meilės fenomeno tarpininkas ir terpė. Kito veidas gali pasirodyti kaip neregimas žvilgsnis ir be meilės fenomeno iškilimo. Todėl mylinčiame žvilgsnių susikryžiuojime jis ar ji parodo *kitą* fenomeną, negu yra pats. Kadangi meilės fenomenas individualizuoja jo narius, t.y. mane ir Kitą, tai Kitas, parodydamas šį fenomeną, parodo ir pats save (tampa fenomenu). Taigi ikona pasižymi tuo, kad per tai, kas regima, leidžia pasirodyti neregimybei; ir antra, kad pasirodydama pati, ikona (veidas) leidžia pasirodyti kitam (meilės fenomenui). Šitaip Mariono aprašyta veido kaip ikonos interpretacija atitinka tą regimumo struktūrą, kuri buvo atpažinta pirmojoje ikonoje: per save parodyti Kitą, tuo pat metu pasirodant pačiam.

Marionas pateikia nuoseklų, besiremiantį fenomenologijos tradicija, tačiau tuo pat metu visiškai naują kito asmens pažinimo aprašymą. Kitas iškyla kaip visiškai *naujas* fenomenas lyginant su savasties sferoje aptinkamais kitybės išgyvenimais. Aprašydamas kitą asmenį kaip ikonos tipo prisotintą fenomeną, Marionas fenomenologiškai parodo, kad Kito pažinimas galimas tik per meilę. Šitaip aptinkama visiškai nauja epistemologinė situacija, pagrįsta nuoseklia fenomenologine analize.

Kitas atpažįstamas ne tik kaip neutralus kitas subjektas ir neregimas intencijos šaltinis (žvilgsnių susikryžiuojimas), bet, mano mylinčioje intuicijoje, per savo sužeidžiamumą kaip tas, kurio nenoriu sužeisti: mylimasis. Kito veidas visiškai pasirodo per abipusę priesaiką – susikryžiuosį fenomeną, kuriame dvi meilės intuicijos fiksuojamos bendra signifikacija „Štai aš!“ Atskiras, veidą dar akivaizdžiau parodantis fenomenas yra erotinis „kūnų susikryžiuojimas“. Jis yra priklausomas nuo priesaikos ir ją išpildo, bet tik tiek, kiek yra laisvas. Disertacijoje parodyta, kad Kitas gali būti interpretuojamas kaip ikona ir be kūnų susikryžiuojimo, nes, viena vertus, pastarasis fenomenas yra antrinis ir nebūtinas, antra vertus, parodyta, kad meilė yra neredukuojama į artumą.

Atskleista, kad ikonos (at)pažinimas pasižymi tokiais bruožais, kurie neleidžia tuoj pat pamatyti kito asmens taip, kaip aprašo Marionas. Vis dėlto, šis sunkumas patvirtina jo sampratos nuoseklumą. Tyrimo metu išryškėjo tokie akivaizdumų atidedantys aspektai:

1) Laipsniškumas kaip prisotinto fenomeno, taigi ir ikonos, charakteristika paaiškina neatitikimą tarp *de facto* išgyvenimo Kito akivaizdoje ir ikonos aprašymo, pateikiančio galutinės veido prasmės išskaidą. Mariono pateikta ikonos samprata apeliuoja į pilno fenomeno aprašymą. Tačiau ikonos fenomeno atsiskleidimas gyvenamojoje patirtyje vyksta tik laipsniškai, visuomet iš dalies ir pradedant mažiausiu laipsniu – pirmąją prisotinto fenomeno riba, priklausančia nuo gavėjo gebos priimti duotybę. Išsamiau apdovanotojo ištyrimu atskleista, jog šios gebos augimas yra nuolatinis, nesibaigiantis procesas. Todėl čia negalima kalbėti apie vieną akivaizdumą, bet tik apie didesnę ar mažesnę akivaizdumo laipsnį, kuris visuomet gali augti. Laipsniškumo sąvoka atremia kritiką, esą *apdovanotasis* yra pernelyg idealus, grynas, neįgyvendinamas „subjektas“. Taip pat ji paaiškina, kodėl Kitas (kaip ikona) nėra ir negali būti iškart kiekvienam akivaizdus.

2) Laipsniškas *adonné* gebos priimti didėjimas susijęs su lemiamu reikalavimu, kurį Marionas vadina „darbu su savimi“. Šiame darbe pateikta išplėta šio proceso interpretacija ikonos atveju. Remiantis Mariono nurodytomis galimybėmis išvengti prisotinto fenomeno, aptarta, kokio „darbo su savimi“ reikalauja kito asmens veidas, kad būtų pamatytas jam deramu būdu (ikoniškai). Tai a) žvelgimas Kito link, išvengiant žvilgsnio niekinimo, nukreipimo į šalį, nepastebėjimo – trumpai tariant, gerbimas. Marionas perima įsako, kylančio manyje, svarbą atveriant kelią link Kito, tačiau jo reikšmė lieka dalinė. b) Kito kaip *kūniško* fenomeno pažinimas reikalauja klausymo, ką Kitas kalba, ir kalbėjimo atsiveriant, tampant „nuogu“ priešais Kitą, šia prasme „matomu“. Veido akivaizdumas labiausiai išryškėja erotizuotame Kito kūne, čia prieinama arčiausiai Kito. Kalbėjimas ir šiuo atveju lieka lemiamu meilės fenomeną įgyvendinančiu aspektu. c) Ikonos kaip *įvykio* priėmimas koreliuoja su jo „nežinojimu“, susilaikymu nuo „paaiškinimo“, redukavimo į detales, trumpai tariant – nuo „netikro liudijimo“, arba kaip įvardyta ikonos atveju, nuo apkalbų. Šitokio pobūdžio žinojimas būdingas natūraliajai nuostatai, kuriai perkeisti reikalingas darbas su savimi. Galiausiai, atskiriant ikoną nuo stabo fenomeno, šis darbas yra d) ištverti Kito žvilgsnį. Tai

atsisakymas veidą interpretuoti kaip regimybę, „žvilgsnio atsivertimas“ patikėjęs, kad „mažiau reiškia daugiau“. Šiame atsisakyme matyti stabo fenomeną vietoje ikonos įžvelgiama didžiausia pastanga ir hermeneutinė kova.

3) Be darbo su savimi poreikio ir fenomeno pasirodymo laipsniškumo, ikonos atpažinimą lemia gavėjo atsako vėlavimas. Jis kyla nebe iš apsisprendimo ar priėmimo gebos pločio, bet iš duotumo sampratos. Prisotinto fenomeno poveikiui virstant šauksmu (arba kvietimu), jis pasirodo (yra suvokiamas) tik per atliepą į jį. Tad kvietimas pirmiausia tampa fenomenu atliepo pasirodyme, kuris neišvengiamai visuomet „vėluoja“. Marionas priima nuostatą, kad Kitas visuomet jau žvelgia į mane pirmas; jo ar jos žvilgsnio matymas ir pripažinimas yra mano atliepas į jį.

4) Ištirta, kad veidas kaip prisotintas fenomenas nėra iracionalus, „mistinis“ išgyvenimas. Ikona nėra vien nesuprantamo poveikio dalykas. Priešingai, ji reikalauja „bėgalinės hermeneutikos“, supratimo ir jos racionalumo priėmimo. Šis priėmimas fenomenologiškai aprašomas per tikėjimo ir pasitikėjimo išgyvenimus, nes atliekamas neturint kito pagrindo, *dar nematant* to fenomeno, kuris priimamas. Vis dėlto, tai nėra „aklas“ tikėjimas, nes priimant ikonos regimumą, fenomenas ir pasirodo. Pakanka tikėjimu priimti signifikaciją, kad fenomenas pasirodytų, nes jo intuicija jau yra duota. Taigi ikonos fenomeno pasirodymą atideda apdovanotojo nesupratimas apie tai, koks fenomenas jam duotas Kito akivaizdoje ir kaip jį priimti. Iš to seka išvada, kad kiekvienas veidas *gali* pasirodyti kaip ikona. Jeigu Kitas turi būti interpretuojamas drauge su savo potencialiu pasirodymu, teisinga sakyti, kad kiekvienas veidas yra ikona.

5) Mariono „subjektas“ – gavėjas, apdovanotasis, mylimasis (mylintysis) – aprašomas keliomis pakopomis, kaip ir pats ikonos fenomenas. Mariono teigimu, meilė viršija etiką. Disertacijoje parodyta, kad etinė plotmė ne išnyksta, bet įgyvendinama ją pakeičiančioje erotinėje plotmėje. Šitoks aprašymas ne tiek pateikia objektyvią chronologiją ar aprėpia visas gavėjo pasirodymo galimybes (kas galėtų pasakyti, kiek dar tarpinių gavėjo būsenų galima aptikti?), kiek leidžia skaitančiajam atpažinti tą apdovanotojo pakopą, kuri yra matoma iš jo ar jos asmeninės perspektyvos. Kitaip tariant, į klausimą, kas yra ikonos fenomeno „subjektas“, turi būti atsakoma kiekvienu konkrečiu atveju atskirai. Nuo šio atsakymo priklauso ir atsakymas į klausimą, kas yra ikonos fenomenas. Jis apibrėžiamas ne teoriškai ir visiems vienodai, bet atskirai ir konkrečiai. Galima pasakyti, kad veidas yra *vienas iš* susikryžiuojančių fenomenų;

tačiau *kuris* susikryžiavimas tai yra, priklauso nuo abiejų žvelgiančiųjų. Klausimas „kas yra ikona?“ pasirodo prasmingas tiek, kiek jis reiškia „kas *man* yra ikona?“ ir „ką dar galėčiau padaryti, kad ji geriau pasirodytų?“

Vienpusiškas į mane žvelgiantis žvilgsnis taip pat Mariono vadinamas ikona. Tad šioje iki-pakopoje, kol gavėjo žvilgsnis dar nepakeltas į Kitą ir kur žvilgsnių susikryžiavimas dar nėra įvykęs, „subjektas“ jau yra ikonos akivaizdoje. Jam ikonos akivaizdumas yra tik nuojauta, dar neįvykęs fenomenas; vis dėlto jo „svoris“ jau išgyvenamas. Gavėjo atliepas į šį ikonišką veido šauksmą lemia fenomeno pasirodymo laipsnį. Logiška tokio fenomenalumo pasekmė yra galutinės veido prasmės *neakivaizdumas*, kol žvelgiama iš iki-ikoniško susikryžavimo perspektyvos.

Ištyrus apdovanojo aprašymą prieita prie išvados, kad Mariono ikonos fenomeno samprata nėra paprastas subjekto-objekto santykio apvertimas. Gavėjas nėra tik pasyvus tarsi-objektas, nes fenomeno priėmimas iš jo reikalauja aktyvaus tapimo pasyviu gavėju.

Ikonos atveju, fenomeno akivaizdumą pakeičia užtikrintumas tuo, kad esu mylima(s) ir kad myliu. Šis akivaizdumas pasiekiamas valingu ir sąmoningu sutikimu su ikonos fenomenalumu, noru matyti (mylėti). Darbe parodyta, kad, remiantis Mariono tekstais, meilės fenomenas yra pirmesnis už Kitą.

Disertacijoje atskleista, kad pamatinė abejonė dėl turimo *ego* tikrumo gali būti sužadinama tik Kito mylinčio žvilgsnio akivaizdoje. Kitaip tariant, klausimas „kas iš to?“ yra išgyvenamas kaip fenomenas tik kaip atliepo į Kito šauksmą pasekmė. Kitas yra mano atsivėrimo Kitam sąlyga.

Darbe nebuvo rasta galimybė akivaizdžiai pademonstruoti ikonos fenomeną kaip neišvengiamą ir galutinę Kito veido interpretaciją. Pagrįsta, kad ši įrodymo negalimybė glūdi pačiame šio fenomeno apibrėžime. Nepaisant to, buvo parodyta, *kaip* šis fenomenas gali pasirodyti, todėl įrodymo trūkumas nepaneigia pasirodymo galimybės.

Padėka

Šio darbo nebūčiau parašiusi be kitų pagalbos ir sunkaus darbo. Dėkoju savo pirmajai filosofijos dėstytojai Mildai Paulikaitei, pirmajam darbų vadovui Tomui Sodeikai. Jų paskaitos žadino klausimus, o vadovavimas leido ir pačiai augti. Dėkoju a.a. Agnei Budriūnaitei, priėmusiai mane su kantrybe ir atidumu pradedant rašyti šią disertaciją. Esu labai dėkinga Marijai Oniščik, kuri ne tik perėmė darbo vadovės pareigas ir padėjo daugeliu pastabų, bet ir palaikė nuoširdžiu bendravimu. Taip pat dėkoju Nijolei Keršytei ir Daliui Jonkui, padrusinusiems ir padėjusiems pastebėti disertacijos trūkumus, įgyti geresnį problematikos supratimą.

Dėkoju visiems, kurių paskaitos, straipsniai ar konferencijų pranešimai mane įkvėpė ir paskatino nenuleisti rankų. Jų vardai čia nesurašyti ne tik todėl, kad jų pernelyg daug, bet ir todėl, kad ne visi man tuo metu buvo pažįstami. Jų indėlis dėl to lieka nesumažėjęs.

Dėkoju artimiausiems, kurie mane palaikė. Ačiū Rolandui, mano vyrui, tėvams – Danutei ir Juozui, sesei Karolinai ir ištikimiems bičiuliams, kurie pakeldavo mano dvasią bejėgiškumo ir nevilties akimirkomis. Be šios pagalbos darbas nebūtų pasiekęs dienos šviesos.

Labiausiai mano padėka skirta Tam, kuris tapo mano motyvacija, mano paguoda nesuskaičiuojamais man skirtais žodžiais ir galų gale vienintelė pagalba. Tai Tas, kuriam skirti visi žodžiai, ir iš kurio visi tikri žodžiai kyla.

Inga BARTKIENĖ

**THE OTHER AS A PHENOMENON OF ICON
IN JEAN-LUC MARION'S PHILOSOPHY**

Summary of Doctoral Dissertation

Spausdino – Vytauto Didžiojo universitetas
(S. Daukanto g. 27, LT-44249 Kaunas)
Užsakymo Nr. K16-066. Tiražas 40 egz. 2016 08 24.
Nemokamai.